

Kokonaisvaltainen hyvinvointi, neuvotteleva järjestelmä

Tiedonantajafestivaali, 22.9.2013 Turku
Elina Aaltio, tutkija, jatko-opiskelija (HY)
elina.aaltio@gmail.com

Mitä on hyvinvointi?

Kokonaisvaltainen hyvinvointi

- Hyvinvointi on inhimillisesti arvokasta, ihmiselle ominaista toimintaa osana yhteisöä = osallistumista ja vapautumista
 - ≠ materiaallinen vauraus
 - ≠ onnellisuus
 - ≠ individualistinen autonomia
- osallistuminen tarkoittaa, että yksilöllä on mahdollisuus osallistua siihen yhteisöön, jossa elää
- vapautuminen tarkoittaa, että yksilöllä on mahdollisuus tehdä omaa elämäänsä ja elinympäristöään koskevia kriittisiä valintoja ja toimia näiden valintojen mukaisesti

Elämänhallinta ja emansipaatio

- Elämänhallinta selittää terveyttä
- Palveluiden tehtävä on sekä luoda edellytyksiä että vahvistaa ihmisten omaa elämänhallintaa
- Valinnan vapaus vs. emansipaatio: Ihmisen hyvinvointi riippuu tarpeiden, ei mielihalujen, tyydyttymisestä
- Todellinen autonomia edellyttää vapautumista omaa hyvinvointia vahingoittavista rakenteellisista ongelmista
- Yksilöllisyys syntyy yhteisessä prosessissa
 - Ihmiset eivät voi ajatella toistensa puolesta, mutteivät myöskään ilman heitä (Freire)

Kollektiivinen hyvinvointi

- ”Mahdollisuuksien tasa-arvo” ei ole oikeudenmukainen tavoite, koska ihmiset ovat joka hetki riippuvaisia toistensa tekemisistä
- On oikeudenmukaisempaa tavoitella yhteiskuntaa, jossa jokaisen jäsenen hyvinvointi on jokaisella ajanhetkellä mahdollisimman optimaalisesti turvattu = kollektiivinen hyvinvointi
- Kollektiivinen hyvinvointi tarvitsee jatkuvaa työtä: 1) edellytysten luomista, 2) luottamuksen vahvistamista, 3) korjaamista ja 4) emansipaatiota

Miten sitä voidaan edistää?

Ei näin (eli nykyisen hyvinvointivaltion kyvyttömyys)

- Nykyinen järjestelmä keskittynyt edistämään työmarkkinakelpoisuutta ja talouskasvua, mutta
 1. työ on monesti hyvä, muttei riittävä edellytys hyvinvoinnille
 2. kilpailukyvn nimissä ihmisten hyvinvointi on asetettu alisteiseen asemaan talouskasvuun nähden
 3. ”tervehdyttäväksi” väitetyt leikkaukset ovat inhimillisen hyvinvoinnin kannalta epäoikeudenmukaisia ja talouden toimintakyvyn kannalta epätarkoituksenmukaisia (Keynes 1936, Minsky 1986, Wray 2012)
 4. tällainen sosiaalipolitiikka on sopeuttavaa, ei vapauttavaa
 5. myös työntekijät ovat ihmisiä – leikkauksilla heikennetty työntekijöiden hyvinvointia

Vaan näin:

- Palvelut saataville
 - Palvelun tarve voidaan arvioida vasta dialogin jälkeen, siksi ”priorisointi” ei toimi
 - resursoidaan tarpeen mukaan (vs. kestävyysvaje ja kehysbudjetointi)
- Tähdätään emansipatoriseen, kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin
 - dialoginen vuorovaikutus: lisätään kummankin kriittistä tietoisuutta palvelutarpeen synnyttäneistä yksityisistä ja yhteiskunnallisista tekijöistä (Freire 2005)
 - edellyttää ekologisesti kestävästä kehitystä, vakaata taloutta ja yhteiskuntarauhan ylläpitoa
- Osallistava ja demokraattinen tuotanto: valtaa enemmän asiakkaille, asukkaille ja työntekijöille
- Pilkkomisen sijaan eheitä palveluita
 - luovutaan markkinamekanismeista
- Julkisen / yksityisen monopolin sijaan neuvottelevaa yhteistuotantoa

Markkinamekanismien hyöty kyseenalaista

1. kustannukset

- Ei ole voitu osoittaa seuranneen kunnan näkökulmasta selviä säästöjä tai toiminnan tehostumista
- Kilpailuttamisesta seurannut lisää byrokratiaa, hankintalaista oikeustapauksia -> transaktiokustannukset = ?
- Kilpailutusprosessissa ”tuote” saattaa muuttua: palvelun sisältö tai työehdot eri kuin kunnan omassa palvelussa
- Vertailu kustannuksista yksityisen ja julkisen sektorin välillä on vaikeaa ja harhaanjohtavaa

Markkinamekanismien hyöty kyseenalaista

2. vaikuttavuus

- Markkinamekanismeista ei ole voitu osoittaa seuranneen parannusta palvelun vaikuttavuudessa
 - Tuottavuusvertailuissa ei juuri koskaan huomioida palvelun vaikuttavuutta
 - tuottavuus = panokset / tuotokset
 - tuotokset = suoritteita (asiakasmääriä, hoitopäiviä jne.)
eli suuri osa palvelusta jää mittarin ulkopuolelle
 - vaikuttavuus = palvelun saajan tilassa tapahtunut toivottu muutos
- Kangasharju ym. (2010): suoritekustannusten aleneminen heikensi palvelun vaikuttavuutta tuottajasta (yksityinen / julkinen) riippumatta
- Myös ”ulkoisvaikutukset” kuten henkilöstön hyvinvointi pitäisi huomioida

Markkinamekanismien hyöty kyseenalaista

3. henkilöstön hyvinvointi

Sinervo ym. (2011): Henkilöstön kuormitus vaikuttaa laatuun

- Henkilöstön kuormitusta selittää asiakastapausten kuormittavuus ja koettu kiire
- Koettua kiirettä selittää
 - henkilöstömitoitus
 - johtamisen oikeudenmukaisuus
 - työn itsenäisyys
- Kiinnitetäänkö kilpailutuksissa ja voitontavoittelussa huomiota näihin?

Markkinamekanismien hyöty kyseenalaista

4. valinnanvapaus

- Palveluvalikoima ei rikastu – markkinat ajautuvat ilman sääntelyä oligopolistiseen tilaan
 - Kilpailuttamiset ongelma: pienemmillä yrityksillä ei ole hallinnollisia resursseja ja juridista osaamista laatia menestyviä tarjouksia kuntien tarjouskilpailuihin
- Valinnanvapaus kyseenalaista
 - ihmisillä ei ole ”täydellistä informaatiota” omasta palvelutarpeestaan tai markkinoilla toimivista palveluntarjoajista (Barr 1990)

Kilpailutuksen ongelmat

- Asiakassuhteiden katkonaisuus
- Pitkäjänteisen asiakastyön estyminen
- Pitkäjänteisen kehitystyön estyminen
- Inhimillisen vuorovaikutuksen tuotteistaminen ja pilkkominen, rikkoo myös yhteisöllisyyden
- Asiakkaiden ja työntekijöiden polkumyynti
- Avoimen reflektoinnin estyminen
- Mekaanista ja jäykkää, lisää byrokratiaa
- Juridisesti monimutkaista – pienet tuottajat kärsivät
- Skaalaedut - pienet tuottajat kärsivät
- Eri toimijoiden välinen yhteistyö kokonaisuuden eteen kärsii

Neuvotteleva yhteistuotanto

- Sisällöllistä mielekkyyttä – ihmisarvoista palvelua -- taloudellisen tehokkuuden sijaan
- Toistaiseksi voimassa olevia sopimuksia
- Luottamuksen rakentamista kilpailun sijaan
- Yhteisöllisyyttä ja yhteisymmärrystä
- Uskallusta avoimeen itsereflektioon – niin yksittäisissä asiakasprosesseissa kuin koko palvelun tuotantoprosessissa.
- Valintakriteereinä
 - palveluntuottajan ymmärrys palvelun tavoitteista ja sisällöstä
 - palvelukäytäntöjen vaikuttavuus
 - yhteistyökyky palvelujärjestelmän muiden toimijoiden kanssa
 - tuottamistavan ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys
- Myös pienet palveluntuottajat voivat osallistua

Mitä paikallispolitiikassa voidaan
tehdä?

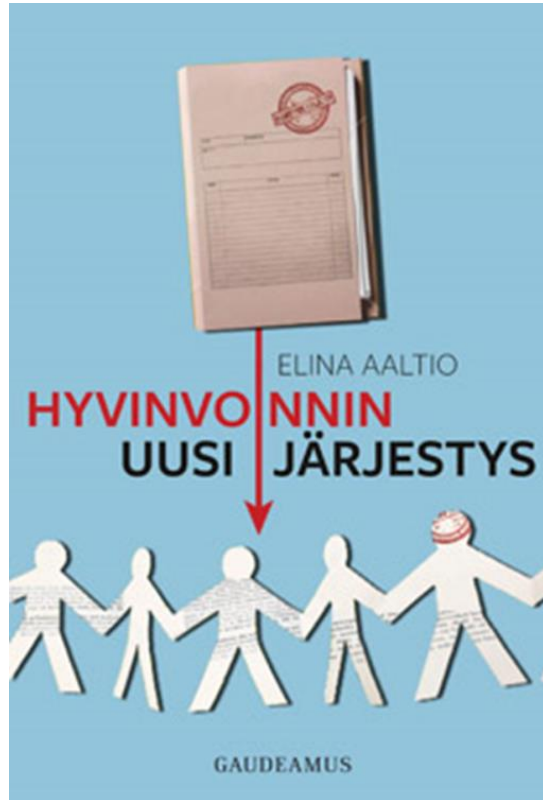
Ratkaisuja markkinamekanismien sisällä

- Kilpailuttamislainsäädännön soveltaminen – sosiaaliset kriteerit
- Kehittämistyön yksityistämisen sijaan palveluita voidaan parantaa kunnan omien työntekijöiden toimesta
 - Kansainvälisiä malliesimerkkejä: Newcastle & UNISON (myös Trondheimin malli & Fagforbundet, Ruotsi & Kommunal, Stuttgart & Verdi)
 - ammattiyhdistysliike liittoutunut vasemmiston kanssa vastustamaan kunnan palvelujen yksityistämistä.
 - käytännössä mm. laatimalla tarjouskilpailuun tarjouksia, joilla palvelujärjestelmää on ryhdytty radikaalisti uudistamaan kunnan **työntekijöiden, päättäjien ja kuntalaisten yhteisenä projektina.**

Ratkaisuja boksen ulkopuolella

- Harjoitetun talouspolitiikan kriittinen tarkastelu
 - Onko budjetin pakko olla tasapainossa?
 - Paljonko investoinneista seuraa tuloja?
 - Onko talous väline vai itseisarvo?
 - Entä jos budjetoinnin yhteiskunnalliset seuraukset olisivat tärkeämpiä kuin oppikirjoissa listattujen sääntöjen noudattaminen?
- Tähän asti sosiaalipolitiikka on palvellut taloutta. Emansipatorisessa yhteiskunnassa talous asetetaan palvelemaan sosiaalipolitiikkaa.

Lue lisää

Elina Aaltio (2013) Hyvinvoinnin
uusi järjestys.
Helsinki: Gaudeamus.

Kirjaa voi tilata osoitteesta
info@vasemmistofoorumi.fi
hintaan 15 € (sis. postikulut)

